

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2010

Étika nie je luxus, ale nevyhnutnosť

„Pravdupovediac, teoretici ekonómie sú vysoko sebavedomí. Majú sklon si myslieť, že ich pohľad na spoločnosť vysvetľuje všetko... A tak si ekonómovia v posledných rokoch trúfli zaútočiť na tie oblasti, ktoré tradične zaujímali sociológovia, politológovia, historici a ostatní.“ (Paul HEYNE: Ekonomický styl myšlení, s. 10, Vysoká škola ekonomická v Praze, 1991).

Domnievam sa, že toto sebavedomie vyplýva z dôležitosti ktorú spoločnosť ekonomickej činnosti prikladá. Produkcia statku sa stáva (alebo už stala?) epicentrom života spoločnosti. Len málokto vie, že na Slovensku existuje ocenenie vedec roka a kto toto ocenenie naposledy získal, ale je všeobecne známe, ktorá firma bola v minulom roku najúspešnejšia a ktorá z bánk je banka roka. Reklama nám to pripomína doslova na každom rohu.

Ak v oblasti vedeckého výskumu je pre dobrý výsledok okrem nadania, dlhoročného a neustáleho štúdia potrebná aj intuícia, poctivosť a pracovitosť, v podnikateľských kruhoch sa v súčasnosti kladie dôraz na zameranie na výsledok. Prostriedky akými sa k túženému výsledku dopracujeme sú vedľajšie. Etický rozmer ekonomickej činnosti je zanedbávaný a prehliadaný. Verejnosť vo veľkej miere akceptuje tento stav.

Nik sa nepýta, akým spôsobom si úspešný a majetný jedinec počínal, aby sa takým stal, na čom samozrejme nemusí byť vôbec nič zlé. Ak dokáže dosiahnuť tento výsledok svojím vzdelaním, nadaním, poctivosťou, pracovitosťou, invenciou, organizačnými schopnosťami a čestným jednaním.

Všeobecne sa, až na malé výnimky, vo finančnom vyjadrení úspešným jedincom aspoň navonok prejavuje až nepatričná váha a úcta, až sa vnucuje vysvetlenie, že je dobré byť priateľom bohatého a vplyvného človeka, lebo to môže priniesť mnohé výhody. Keď sa mi s takýmto človekom podarí spriatelieť a ja sa mu zapáčim, môžem byť, okrem iného, medzi tými zopár šťastnými, ktorým ponúkne zamestnanie s lukratívnym platom, alebo podiel vo firme.

Dnes si čoraz viac ekonómov a ekonomicke činných a mysliacich ľudí uvedomuje v rozpore s oficiálnym hlavným prúdom ekonómie, že príčinou hospodárskeho poklesu nie je zlyhanie slobodného trhu, ale naopak, súčasný stav môže byť spôsobený vládnymi a štátnymi zásahmi do slobodného trhu, čím je trh slobodný len veľmi obmedzený, je deformovaný až na podobu svojej karikatúry. Zároveň je veľmi dôležité pomenovať morálne zlyhania podnikateľských subjektov a jednotlivcov ako priamu príčinu dnešného stavu ekonomiky – hospodárskeho poklesu.

Aký dnes prevažuje vo verejnosti názor na „úspešného podnikateľa“?

Prevažuje názor: Sú indície vzbudzujúce podozrenie, že sa riadi hlavne nepísanou a nepomenovanou zásadou: „Ak chceš byť úspešný, tak morálne princípy, etické zásady sú brzdou v tvojom podnikaní, sú ako železná guľa na väzňovej nohe.“

Je teda poctivosť, slušnosť a zásadovosť v živote a v podnikaní, v zamestnaní, alebo vo verejnej službe skutočne len nepotrebná záťaž, ktorej sa treba zbaviť, ak chceme naplniť svoje predstavy o úspechu a bohatstve? Z pohľadu partikulárnych záujmov jednotlivca mentálne nastaveného na mód: desatoro je len pre slabochov a každú príležitosť na obohatenie, aj keď na úkor iných, treba využiť, asi áno. Zámerne ponechávam bokom otázku či takéto spôsoby a správanie prináša konkrétnemu jedincovi aj spokojnosť, šťastie a pocit zmysluplne prežitého a naplneného života.

Z aspektu všetkých ostatných je takéto konanie vysoko škodlivé. Nielen vo finančnom vyjadrení, ale spôsobuje aj devastáciu a nenapraviteľné škody medziľudských vzťahov a mentálneho zdravia celej spoločnosti, v neposlednom rade deformuje slobodný trh.

Absencia dôrazu na morálne počínanie predstavuje v sociálnom ponímaní nevyčísliteľné škody.

Ak sa takýto ekonomický úspešný a majetný jednotlivec, ktorý zbohatol aj vďaka korumpovaniu, štátnemu protekcionizmu a nečestnému podnikaniu, čiže porušovaniu písaných aj nepísaných zásad, rozhodne vstúpiť z rozličných, najmä osobných dôvodov a mocenských ambícií do oblasti politiky, alebo do verejnej služby, spôsoby a konanie, akým sa dopracoval ku takzvanému úspechu vo finančnom vyjadrení, si prináša so sebou.

Je naivné očakávať, že si bude počínať inak (v prospech verejnosti), lepšie ako doteraz. Bezohľadnosť a egoizmus len maskuje frázami o verejnom blahu a populizmom.

Preto vidíme harmonické spolunažívanie etablovaných podnikateľských kruhov s politikmi, preto sme svedkami neospravedliteľného protekcionizmu a zvýhodňovania niektorých, na úkor všetkých ostatných, preto si niektoré záujmové skupiny spravili z verejného sektora – z dávkou nadsázky - korupčné ródeo.

Aj to je jedna z možných príčin neustále narastajúcej úlohy vládnych zásahov a snahy o etatický prístup vládnej moci. Úzke prepojenie záujmových skupín a vládnuúcich strán sa stáva na pozadí nielen tých medializovaných, ale aj ostatných škandálov a káuz, čoraz zrejmejším a pevnejším, vzájomná závislosť neprehliadnuteľná.

Najvypuklejším a zároveň významným problémom zostáva plytvanie verejnými financiami na klientelistickej základe.

Nová vláda síce pripravila dôležité opatrenia, aby zabránila hroziacej katastrofe verejných financií, faktom ale je, že možnosti, ktoré vláda mala na šetrenie už v tomto fiškálnom roku, nevyužila, absentujú reálne škrtky, ostali len polovičné kompromisné činy, riešenia odporujúce predchádzajúcim vyhláseniam a systémové nedostatky. Asi chýba politická vôľa!?

Som presvedčený, a existuje množstvo faktov, ktoré moje presvedčenie potvrdzujú, že v krajinách, kde vláda menej zasahuje do života svojich občanov, používa menej regulácií trhu a vôbec menej uplatňuje svoj vplyv a svoju sociálnu politiku, resp. politiku sociálneho štátu, sú jej občania slobodnejší a lepšie prosperujúci. Sloboda a prosperita sa týka celej spoločnosti a nie len niektorých na úkor ostatných!

Ak chceme posunúť Slovensko k slobodnejšej a prosperujúcejšej spoločnosti, právnenému a štíhlemu štátu, kde sa dodržiavajú morálne pravidlá a zabezpečujú udržateľné verejné financie, potrebujeme zaviesť pravidlá pre konsolidáciu a hospodárne nakladanie verejných financií, zastaviť rastúce zadlžovanie krajiny, znižovať deficit verejných financií až k prebytkovému alebo aspoň vyrovnanému rozpočtu, a to bez zvyšovania daňového a naopak so znižovaním odvodového zaťaženia.

Nemenej dôležité je znižovanie vládnych zásahov do hospodárstva, deregulácia a liberalizácia trhov, novelizácia - uvoľnenie príliš rigidného zamestnávania upraveného v zákonníku práce, zrušenie minimálnej mzdy. Rovnako potrebné a zároveň nevyhnutné je zabezpečiť podmienky pre znižovanie korupcie vo verejnom obstarávaní. Nezanedbateľnou podmienkou je adresnosť sociálnych výdavkov, ale tiež odpredaj (privátnemu sektoru) nevykonných štátnych podnikov, firiem vo vlastníctve štátu. Štát nie je len vášny vlastník, ale aj veľmi neefektívny správca v oblasti podnikania. Ak náhodou existuje mimoriadna výnimka, len potvrdzuje uvedené.

Výnos z predaja štátnych aktív môže byť použitý len na krytie verejného dlhu a dôchodkovej reformy. Nevyhnutný je aj pokles zásluhovosti v prvom dôchodkovom pilieri a postupné zvyšovanie dôchodkového veku, zároveň s prenosom individuálnej zodpovednosti za dôchodkové zabezpečenie na jednotlivých občanov. Všetky uvedené návrhy sú obsiahnuté

v dokumente Programové vyhlásenie reformnej vlády: sprievodca pre zodpovedných politikov na ceste k slobodnejšej spoločnosti a štíhlejšiemu štátu. Autormi sú experti z Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika, nadácie F. A. Hayeka, INESS, M.E.S.A. 10, Health Policy Institute, Transparency International Slovensko a ďalší.

Sloboda a prosperita jednotlivcov je podmienená uplatňovaním v individuálnych rozhodnutiach nielen bezohľadným egoizmom ako hlavným motívom, ale v zmysle filozofie Adama Smitha - egoizmus v súlade s historicky zabudovanými etickými normami a cnosťami, ktoré sú nevyhnutné nielen v slobodnom trhovom hospodárstve, ale sú nevyhnutné pre medziľudské vzťahy vôbec:

- rešpektovanie života a majetku ostatných ľudí,
- dodržiavanie dohôd,
- dôveryhodnosť,
- usilovná práca,
- slobodná konkurencia,
- šetrnosť,
- čestnosť a nadovšetko pravidlo, ktoré je zapísané v Písme Svätom, Novej zmluvy, Evanjelium podľa Matúša, kapitola siedma, verš dvanásť: „Preto čokoľvek chcete, aby vám ľudia činili, čiňte im aj vy...“.

Každý jedinec, ale aj krajina môže dospieť k prosperite, ak obyvatelia, jednotlivci, celý národ, ale najmä politici, zákonodarná, výkonná a súdna moc príjmu za svoje tieto časom preskúšané a osvedčené morálne princípy, s ktorými sa vnútorne stotožnia.....

Dospieť k prosperite iste nie je ani krátkodobý ani skokový proces. Je to postupné, nebadané dospievanie v časovom horizonte vyjadrenom lepšie rokmi ako mesiacmi a permanentnými reformami.

Literatúra

HEYNE, Paul: *Ekonomický styl myšlení*, s. 10, Vysoká škola ekonomická v Praze, 1991